

teljev. Pri tem se najbolj pereče kaže pomanjkanje tiskanih del in plošč naših avtorjev, da o katalogih in propektih ne govorimo. Tako mnogi naši avtorji po nepotrebem ostajajo anonimni in nedosegljivi za izvajalce v tujini. Pri propagiranju naše glasbene kulture bomo morali storiti še marsikakšen korak naprej, če bomo hoteli sedanja prizadevanja kompleksno strniti in doseči takšne uspehe, kakršne nam naša razgibana ustvarjalna dejavnost lahko zagotovi.

Vsak festival napravi z nekaj določenimi skladbami na poslušalca nepozaben vtis. Letošnjega bienala se bom spominjal predvsem zaradi odlične izvedbe Bergove opere *Wozzeck* in Dallapicolovega *Ujetnika* (oboje hamburška opera), Kelemenovega baleta *Človek pred zrcalom* in Lutoslawskega kantate *Tri poeme Henrija Michauxa*. Morda bi bili ti vtisi še bogatejši, če bi lahko prisostvoval vsem festivalnim prireditvam. Po pripovedovanju kolegov sodijo med največja doživetja tudi večer del Igorja Stravinskega, praizvedba *Violinskega koncerta* Krzysztofa Pendereckega, nastop francoskega pihalnega kvinteta in recital mezzosopranistke Zore Doluhanove in pa prvi koncert moskovske filharmonije z deli Hindemitha in Bartóka.

Upajmo, da bo tretji bienale še prekosil letošnjega, če že ne po izvajalski plati in kar zadeva razkošje atraktivnih nastopov, pa vsaj kar zadeva zanimivost novitet domačih in tujih skladateljev. S tem bi ohranili tradicijo te živahne in našemu glasbenemu razvoju prepotrebne manifestacije.

SLIKE S FESTIVALA

Aleksander Čolnik

Jovan Sterija 1963

Krleža je bil na *pozorju* vsepovsod navzoč, toda drugače, kot sem pričakoval. To ni bil Krleža z darom svojih najboljših let; njegovi prijatelji, sodelavci, epigoni in proučevalci so iz masivne postave tega umetnika naredili hladno, zagonetno intelektualno božanstvo, ki se mu približaš samo odet v profilaktično poklonilno frazeologijo in s proskinezo.

Bil je to kompliciran balet, v katerem je vsakdo imel določeno vlogo, v skladu z dolgom, ki čuti, da ga ima do Krleževega vitalnega talenta. Nekaj poštenosti v tem gotovo ni manjkalo, toda za vsakogar, ki je stal izven njihovega, z medsebojnimi zadolžitvami povezanega kroga, je bilo to nerazumljivo.

Zaradi jubileja, ki ga slavi letos in ki naj bo nekaka, čeprav skromna počastitev njegovega dela in bojev, smo bili seveda vsi pripravljene na slavnostni ton, toda vzdušje irealnosti je bilo tako močno, da sem na koncu, ker še vedno ljubim in spoštujem Krležo iz glembajevskega cikla in Hrvatskega boga Marsa, sklenil, da na podobne zборе ne pojdem več.

Largo maestozo

Drugi dan Sterijinega pozorja, 5. maja 1963, na javni tribuni v dvorani Veselega teatra Ben Akiba ob 10.30, se je kritični pregled del Miroslava Krleže ali, kar so udeleženci, novinarji iz vse Jugoslavije in krajevni navdušenci, pričakovali, kritični pregled dela Miroslava Krleže sprevergel

v liturgični obred

predanega slavljenja in poklanjanja Velikemu geniju našega stoletja, ki je tako sovražen vsaki konvencionalnosti, da je po železni logiki konvencionalne nekonvencionalnosti odbil vsa vabila, da zbor počasti z osebno navzočnostjo.

O velikem možu jugoslovanske kulture, Miroslavu Krleži, so govorili drugi veliki možje naše kulture

s slovarjem velikih mož,

polnim velikih besed o smislu življenja, filozofije, umetnosti, učenosti

s svojim herojskim verovanjem, da lahko usodo sveta spremenijo

z naporom duha v mraku delovne sobe — in z velikimi besedami.

Z intimnimi primerjavami z Goethejem, Shakespearom, Schillerjem in Beethovnom, ki so vsi govorili z isto dramatsko dikcijo,

z dikcijo Miroslava Krleže,

kakršne več ne premore noben moderni dramatik, kar pomeni, da

sinovi niso vredni svojih velikih očetov in jih zato odklanjamo.

Citirali so lastna dela, posvečena velikemu možu

pred desetimi leti,

in opozarjali poslušalce, naj si preberejo še to in tisto njegovo

delo, ki je zdaj mnogo pridobilo

zaradi njihove eksegeze.

Velika klaviatura sveta, ki leži pred pesnikom, kakor je pisal

Oton Župančič,

pri Krleži ne pozna konca,

kjerkoli se je dotakne, se mu oglasi *spiritus genii* in pravi: tu

sem.

Kaj je mislil in kaj je rekel na določen dan pred tridesetimi, sedeminštiridesetimi ali trinajstimi leti in pol, ob pol sedmih, dvajsetih trideset in pet minut pred polnočjo, je zabeleženo, razloženo in katalogizirano z znanstveno natančnostjo.

Njegov cilj je bil vedno: človeku človeka vrednejše življenje,

premagati opico v njem

in ga napraviti poeta, plujočega k zvezdam.

Med njegovimi interesi: zgodovino, medicino, filozofijo, dramaturgijo, lingvistiko, morjeplovstvom, astronomijo, matematiko, biologijo, psihologijo, slikarstvom, poezijo, kiparstvom zija neverjetna praznina.

Nikoli ni posvetil niti trenutka svoje silovite koncentracije samemu sebi

in vedno je govoril kakor njegov vrstnik Goethe v trenutku

pošastnega narcizma:

Ničesar ne vem o sebi in ne daj bog, da bi kdaj kaj izvedel.

Oba sta to vedno prepuščala svojim

Eckermannom.

Con sentimento

V to vždušje nas je vpeljala že otvoritev Krleževe razstave.

Zgrnemo se v veliko avlo novosadskega radia, okoli trideset do štirideset nas je, v glavnem starejši tovariši z negovanimi sivimi lasmi, nekaj žensk

z vzhičenimi smehljaji na obrazih zaradi velikega dogodka. Meni nasproti moški srednjih let s prečudovitim umetniškim obrazom, košatimi obrvmi, izrazitim nosom in fino rezljanimi ustnicami, reporterji TV in *Filmskih novosti* s svojimi nadležnimi lučmi. Dušan Matič z nervozno hojo starejšega intelektualca stopi naprej, potegne rokopis in začne svojo eulogijo. Nobeden naših piscev ni toliko človek našega burnega časa kot Miroslav Krleža. Njegov neukrotljivi duh je zoral svoje uničujoče, osvobajajoče, oplajajoče brazde in se razrastel v poeziji, povesti, romanu, esaju, pamfletu, zgodovinopisju, in dramatici, ki je najbolj ustrezala njegovemu dinamičnemu in bojevitemu temperamentu in njegovemu jasnovidnemu razumevanju te prelomne, dramatične epohe, ki je lomila in ustvarjala heroje. Z eno besedo: Krleža je dramski genij.

Snemalci se sprehajajo med ljudmi, s kamerami prihajajo čisto blizu in slikajo obraze, časopisni reporterji pobliskavajo s svojimi *blitzi*. Neka novinarka se skriva za eksponatnim zaslonom in čečka v svojo beležnico. Nenadoma vidim, da si je čudoviti umetniški obraz nadel nasmešek, ki je razumevajoč, sočustvujoč in spodbujajoč hkrati; govornik zdaj komaj zdržuje ganjenost: »Kakšna škoda, da ga ni danes med nami, da bi mu stisnil roko, se mu zahvalil.« Zdaj držimo pesti, da bi govornika ne premagale solze in da bi zdržal do konca. Še nekaj stavkov in res se mu je posrečilo. Olajšano zaploskamo.

Daljni Krleža

Kristofora Kolumba, svoje mladeniške legende, se je Krleža že kdaj odrekel. »Takrat sem spoznal, da sem bil na napačni poti. Moral sem se preorientirati iz dramske kvantitete v kvaliteto.«

Kolumb ima res še v glavnem kvantiteto in je zanimiv predvsem kot faza v Krleževem razvoju. Tu se že pojavi Krleževa vizija o človeški *conditione*: razpet je med opico v sebi in pesnikom, »pijanim od zvezd«. Novosadska predstava sama je bila neinspirirana.

*Pomalo je takijeh junaka,
kâ što bješe Strahiniću bane.*

Če rečemo o nekem kritiku, da je duhovit in da zna biti oster, in pustimo, da se to sliši kot pohvala, potem smo že nevarno blizu temu, kot da smo rekli, da je to pri kritikih nekako izjemno in da je kritično povprečje pač topo in brez duha. Toda ker naši kritiki niso v nevarnosti, da bi to kdo tako razumel in bi drugačen opis zahteval preveč besed, ostanimo pri tem, da velja Borislav Mihajlović-Mihiz za ostrega in včasih zajedljivega kritika, ki se povrh vsega tudi zanimivo bere. Če smo se v Novem Sadu pogovarjali deset minut, je že kdo omenil Mihiza in citiral njegove opazke, opazke, ki so bile nujno duhovite in zlobne in ki so kot zla intelektualna zapuščina ostale iz prejšnjih let.

Samega Mihiza letos, menda prvič odkar *pozorje* obstaja, ni bilo v Novem Sadu, ker ga je zastopal njegov prvi dramski tekst: *Banović Strahinja*. In podobnost med avtorjem in njegovim proizvodom je izredna. Ko smo poslušali starega Juga Bogdana, nekakšnega shawovsko začrtanega Cezarja, ki raje dviga obrvi, kot vihti meč, kako sredi herojsko sršeče družine Jugovičev govori svoje krivoverske, ironične duhovitosti, so nekateri imeli občutek, da

poslušajo Mihiza v klubskem fotelju beograjskega društva književnikov. Zabavnih in lepo izraženih paradoksov tej drami vsekakor ne manjka.

Izmed narodnih pesmi, ki govorijo o Strahinji, je najbolj znana tista, ki jo je Vuk zapisal po pripovedovanju starca Milje in se začelja z besedami:

*Netko bješe Strahinjiču bane
biješe bane u malenoj Banskoj
u malenoj Banskoj kraj Kosova
da takoga ne ima sokola.*

Strahinja je poročen z dekletom iz družine bratov Jugovičev, in ta mu nekoč, tik pred Kosovim, ko Strahinjo pokliče car, zbeži s Turkom. Strahinja jo zasleduje, ubije Turka »sa zubima« in deklo privede pred družinsko sodišče Jugovičev. Jugovići jo obsodijo na smrt, toda Strahinja se upre, ji odpusti in jo odpelje nazaj v svoj двореc. Jugovići ga zato izobčijo in mu prepovedo, da bi se boril na Kosovu. Strahinja zapušča oder z besedami: »Boril se bom pod lastno zastavo in nič slabše od najboljšega Jugoviča.«

Osrednji dramatični moment sta seveda oba psihološka *zakaj*: zakaj je deklo zbežalo in zakaj ji je Strahinja nato odpustil. Prvega je rešil Mihiz po Shakespearovem vzorcu iz *Riharda II.* Turek napade двореc, deklo se divje brani in drži že meč, da se bo zabodlo, — ko se nenadoma premisli in prstovoljno odide z njim. Skrivnost ženske psihe! Drugi je bolj zapleten. Vprašal sem Mihiza, ko je zadnji večer prišel po svojo nagrado, če je res hotel demitizirati Kosovo. »Hotel sem samo zamenjati glorioli, mu sneti romantično in nadeti intelektualno.« Nato je rekel, da bi se v spopadu med obema humanizmoma, ki se gibata na različnih planih: med horizontalnim, to je ljubeznijo, in vertikalnim, to je pravico oblasti, da za skupno dobro zahteva žrtve, vedno odločil za prvega.

Vertikalni humanizem je predstavljen na odru v obliki velikih črnih vrat v ozadju, ki se neslišno odpirajo in zapirajo in za katerimi slutimo neomejeno in mrzlo oblast Majke Jugovičev. Odrsko zelo spretna poteza, saj Majke same nikoli ne vidimo.

Obe materi: Strahinjicevo, ki je živa in topla pred nami, in Jugovičevo uporablja Mihiz za psihološko utemeljitev sinov. Človeški hlad in *raison d'État*, ki vlada pri Jugovičih, ima enega izmed svojih virov v odmaknjenosti matere, prav kot je na Strahinjicev odpuščajoči značaj vplivalo ne samo preprostejše in bolj človeško okolje njegovega provincialnega kraja, ampak tudi ljubezen in navezanost matere na edinca brez očeta.

Mihizovo odrsko znanje vzbuja spoštovanje, videti je, da svojih prstnih vaj pri dramatizaciji *Stradije* in *Autobiografije* ni pozabil. Njegovo inteligenco in duhovitost čutimo skozi jezik pri vsaki besedi. Če dramatike manjka, potem je to tisto, kar se da težko izraziti z besedami: tista skrivna moč, ki ni v *inteligenci niti v znanju*, ampak *prihaja nekje iz avtorjeve krvave človeške notranjosti*, ki pravi, da so odrske osebe mogoče manj elegantne, zato pa bolj iz mesa in znoja, in ki se ji pravi — težko to rečem za pisatelja, kot je Mihiz — dramatični talent.

O tem, kako bi si lahko Majko Jugovičev z njenimi zaprtimi vrati v sodobnem okolju še razlagali, je novosadski *couloir*, zelo delavna institucija, razvil nič koliko presenetljivih teorij. Stvar se je ponavljala tudi pri drugih tekstih in avtorji s svojimi skrivnostnimi smehljaji, češ ustvarjalec repušča

drugim razlago svojega dela, so zelo malo prispevali k temu, da bi take govornice usahnile. Videti je bilo, da se vsi držijo gesla, ki ga je tako spretno formuliral Mihiz: *Može obako, ali moglo je i drukčije.*

Le redkim je dano

Razen del, ki so vzbujala začudenje, ker so bila brez nivoja — na primer *Intimne zgodbe*, štiri brezupno sentimentalne sličice o tako imenovanih malih ljudeh pisateljice Mile Marković, sladke stare gospe pri sedemdesetih letih, ki bi jo raje videli s pletilko kot s peresom v roki in ki je s tem nastopom na *pozorju* kronala svojo življenjsko pisateljsko pot skozi polamaterska in pokrajinska gledališča — je najbolj sporno besedilo igral beograjski Atelje 212.

»Glejte samo igralce in režijo in pozabite na tekst.« Ta nasvet Dušana Matica, ki je *Rožo vetrov* sestavil iz stvari, ki jih je pisal več desetletij, je pretirano skromen. Za tiste, ki se zanimajo za nadrealizem in hermetično poezijo, je bil ta večer »poezije, ki prehaja skozi materijo«, praznik. Ona prosi Generalnega (Ti), da Njega, njenega brata, njenega ljubimca, njenega sina, njenega moža sprejmejo pred nekimi Višjimi Vrat. Ona je najprej srednjih let, nato dekle, nato starka, nato zapeljivka, na koncu se znova vrne v prvotno starost.

Kot predstava je bil to nenavaden gledališki doživljaj. Mladi režiser Slobodan Marković (ki je zdaj pri vojakih in bo svojo nagrado dobil na vojno pošto) je v tem nematerialnem besedilu lahko do kraja sprostil svojo nenavadno domišljijo. Opremil je svoje osebe zdaj s škofovsko palico zdaj z angelskimi krilci zdaj z večbarvnimi suknjiči in njegovi mladi igralci so mu z navdušenjem sledili.

Bilo je značilno za letošnje *pozorje*, da smo nekaj dni pred predstavo slišali uradno mnenje o hermetični poeziji. »Če je pesnik pravi,« je nekomu dejal Miroslav Krleža, »je lahko tudi hermetična poezija dobra.«

Kralj in njegova uniforma

Najznačilnejši prizor *Dolgega življenja kralja Osvalda* uzremo, ko je predstave konec: V zraku zaokroženi, nekoliko ironični zvoki Boccherinijevega *Menueta*, srebrni svečnik, ki je služil v zadnjem prizoru, še vedno prižgan, Ksenja Jovanović, veliko lepo dekle v razkošnem kostumu kraljice, se klanja s svojim bleščečim nasmeškom, Mirko Milosavljević, dvorni minister, prav tako v gala uniformi, se skromno upogiba ob strani in še nekoliko preigrava galantnost iz zadnjega dejanja in pri gledalkah opazimo tisti vznemirjeni smehljai in bleščeče oči, po katerih spoznamo, da so ženske doživele nekaj lepega in razburljivega.

Kje, izven klasike, vidimo danes še takšen razkošen, pršeč teater, tisto nesramno veselje do pretvarjanja in iluzije, do oponašanja in karikiranja, ki je bilo nekoč blišč in slava gledališča?

Velimir Lukić, nekoliko debelušen mladenič pri šestindvajsetih letih z dolgimi, na angleško prečo razdeljenimi lasmi, je dobil mnogo čestitk in pred tem v Sarajevu na festivalu malih odrov prvo nagrado za izvirno besedilo, in vendar mislim, da imajo za njegov uspeh več zaslug Becket, Ionesco in Kozak kot pa njegova brezhubna in nekoliko sterilna pesniška dikcija. Publika je preprosto utrujena od morbidnosti in sivosti modernega gledališča.

Pričakovanje pred predstavo je bilo veliko. Beograjski novinarji in gledališki ljudje, ki so predstavo že videli, so mnogo govorili o »lepršavosti« in pesniški briljantnosti teksta in prvo dejanje s svojo ekspoziicijo in negovanimi dialogi zapusti zelo dober vtis. Toda besedni narcizem, s katerim je Lukić ujel publiko in sarajevsko žirijo, napravi v drugem in posebno v tretjem dejanju celi krog in se ustavi nevarno blizu meje *l'art pour l'art*. Njegova dramaturška invencija je v zadnjem dejanju prav skromna. Kraljevska uniforma je eden izmed glavnih akterjev. Kralja sta kraljica in njen ljubimec umorila, toda ker ni važen človek, ampak simbol, uniforma zadovoljivo opravlja kraljevske dolžnosti. Pretendentov, da bi jo nosili, pa seveda ne manjka. Imamo sina, kraljičine ljubimce, morda tudi dvornega ministra. O novem vladarju je zelo mnogo govorjenja, zadnji prizor se dolgo pripravlja, toda ko dvorjan končno napove novega vladarja in se bližamo kulminaciji, — prineso uniformo. Rešitev, ki je bila nekoliko preveč pri roki.

Tudi privatne bodice, ki si jih Lukić dovoli ob glavni temi — vojna je nesmisel, ker smo pred svojimi ženami vsi poraženci — niso najbolj funkcionalne. V državi imamo umetnike, ki zdaj vsi delajo kraljev kip. Nagrajeni umetniki seveda. In kje so nenagrajeni? V zaporu! Imamo državnega pesnika Anti-X, ki nikoli ni napisal besede. Postal pa je državni pesnik, ker je pišoči pesnik X bil preveč priljubljen in s tem nevaren. Do sem vse prav, toda Lukić se ne zna ustaviti, in zdaj sledi še Anti-Y, državni filozof, ki ne misli, Anti-Z, državni govornik, ki molči, Anti-V, opozicijski list, ki ne obstaja, in tako naprej.

To so hibe, ki jih pa zares izvrstna postavitvev Braslava Borozana večkrat prekrije. *Dolgo življenje kralja Osvalda* je bilo zasnovano za gledališče v krogu, toda ker je imel režiser samo konvencionalen oder, si je pomagal z ogle dalom, ki pokriva vso zadnjo stran scene, in je tistih nekaj kvadratnih metrov, ki mu jih je dajal mali oder, napolnil z rafinirano preračunanim gibanjem in z vso barvitostjo, ki jo je lahko dobil iz bogatih kostumov, igre luči in močno stilizirane igre svojega izrednega ansambla.

Komedija karnevalske noči

Do Stupičevih režijskih domislekov sem imel vedno slabost in njegova zagrebška *Leda* je imela v sebi mnogo tiste atmosfere neučinkovitosti, življenjske odvečnosti in sterilnosti (sredi neizbežnega tila), ki se je meni zdela tako zanimiva in jo je soglasno odklonila vsa kritika. Verjetno to potem res ne bo *Leda*, kakršne si želimo v oficialni interpretaciji, toda kot potovanje nekega velikega režiserja v skrajnost ima na sebi mnogo potez, ki so interesantnejše kot korektna postavitvev bolj pravovernega pa manjšega gledališkega praktika.

Ne samo od kruha

Razgovori so bili včasih prav zanimivi. Dramski avtorji, čeprav je bila glavna tema razprave predvsem in najprej dinar, so prinesli nekaj zanimivih pritožb. Glavni krivec so bila seveda gledališča. Vračajo jim neprebrane tekste. Ali drame sprejmejo, jih uvrstijo že v repertoar, pa si premislijo in jih zadnji trenutek ˆrtajo. Nekemu avtorju so dramo celo že vadili, pa je prišel nov direktor in jo spodrezal. Ali pa če končno le pride do premiere, dajo predstavo ob koncu sezone, tako da se po nekaj ponovitvah gledališče zapre, v novi sezoni pa je seveda ne obnovijo.

Bilo je zanimivo, da tiste člane, ki so bili, kot bi pričakovali, v malce kočljivem položaju, ker so obenem predstavljali tudi sovražni tabor, direktorje, dramaturge ali režiserje v gledališčih, to sploh ni motilo in so se integralno postavili za pravice avtorjev. Zanimivo bi bilo slišati, kaj govorijo v gledaliških svetih.

Matija Gubec naš je kralj

Pri nekem drugem razgovoru, posvečenem vlogi gledališča, je bil glavni junak naš Lojze Filipič. Zares se je potrudil in svoj dolgi referat ne samo podprl s kopico dejstev in podatkov, ampak ga tudi zabavno stiliziral in nas vse presenetil z gladko srbohrvaščino. Vsak diskutant za njim se je nato čutil vezanega, da začne s »kao što je drug Filipič več kazao«. Na posebno zahtevo je prebral besedilo pogodbe, ki jo ima ljubljansko mestno gledališče z občinskimi skladom za kulturo. Gledališčnike je to posebno zanimalo, ker je to pri nas prvi primer, da je gledališče prešlo iz položaja vzdrževanca v enakopravnejši položaj pogodbenega partnerja. Ta detajlirana pogodba je nato izzvala zanimivo opombo: Kaj imajo opraviti še razni sveti kot družbeni organi v gledališču, če se je gledališče kot pogodbeni stranka že tako podrobno obvezalo, kakšne predstave bo dajalo? Vsako delovanje teh organov, to je njihovo vmešavanje v repertoar, postane s tem že kršitev pogodbenih obveznosti. Problem, ki ga bomo očitno morali rešiti pri nas, v Ljubljani.

Podatki, ki jih je povedal Pero Budak, so zveneli kot žalna koračnica. Samo na Hrvaškem so v zadnjem letu zaprli sedem gledališč. Vzrok je povsod isti: gledališče je padlo na ramena komune, ki nima denarja. Rešitev: interkomunalno finansiranje. Kriva so tudi gledališča sama, ker so se preveč obotavljala, da bi sprejela bolj ljudski repertoar (*Matija Gubec*), ki so ga novi možje zahtevali.

Plodovi naše zemlje

Novi Sad kot mesto presenetljivo spominja na Ljubljano. Je približno iste velikosti s podobno mešanico urbanističnega nereda, in ob večerih lahko vidite proslavljena novosadska dekleta, kakor se sprehajajo od »Robne kuće« v smeri proti parku, na promenadi, ki teče podobno kot ljubljanska, samo da nasproti »Robne kuće« ne stoji pošta, ampak novosadska katedrala. Slišite, kako se kličejo z značilnimi panonskimi imeni: Erzsika, Licika, Evike, in na vsakih pet Marik z njihovo robustno, brahikefalno ravninsko gradnjo boste srečali dolgonogo, lahko krajevno Brigitte s plavim konjskim repom in v Rifle-specialki.

Po lokalih jih seveda ni. Ti so še vedno moška domena in ženska, ki jo srečate v kavarni, ni domačinka ali pa je tu po poslih.

Še druge razlike so med ljubljanskimi in novosadskimi kavarnami. Nimajo časopisov. »A, novine ne držimo.« mi je odgovoril natak, »ali izvolite napolje, iza čoška ima prodavač.« Če niste pretirano zrasli s »hladnim slovenačkim formalizmom«, potem je najboljša reakcija na krajevni informel, da odgovorite v istem stilu. Prvi dan sem poskušal s srditimi pogledi v ogledalo stresti iz dobrodušne brezbriznosti brivca, ki je, medtem ko me je bril, hodil k pri-

jatelju, ki je sedel na stolu za čakajoče, in mu iz steklenice ponujal nekakšno pijačo, živahno razpredal neskončno debato o nogometu in v levi roki držal prižgano cigareto. Opazil je, da gledam njegovo cigareto, jo položil na pepelnik, potegnil škatlo, se nasmehnil in rekel: »Eto, izvolite i vi jednu!« Vzel sem.

V gledališču me je naslednji večer, po prvem dejanju, moj sosed, dobro oblečen tovariš srednjih let, potrepil po ramenu in rekel: »Ajte, mladiću, sednite vi tamo dva reda napred, mesto one strine, pa će ona kraj mene.« Pogledal sem strino in imela je komaj nekaj več kot dvajset let.

Jé se v Novem Sadu obilo in predvsem, za naše pojme, nenavadno. Po nekaj pustolovskih naročilih, ko sem izbiral jedi, ki so imela na jedilniku najlepša imena, sem odkril, da razne kapame, zvarke iz ovčjega mesa, zelenih čebulnih stebelc, peteršilja in jogurta niso za moj želodec. Moral sem na bolj domača tla, toda ker se vse do dunajskih ali naravnih zrezkov zopet nisem hotel umakniti, sem kompromisno izbral jagnje, pečeno ali ocvrto, in se ga držal do konca.

Zlahka sem se naučil tudi, da je cvekla rdeča pesa in mladi krstavac kumarična solata, toda vzelo mi je precej časa, da sem odkril, da, čeprav sta jogurt in kislo mleko ista kot pri nas, imata zamenjani imeni in je naš jogurt njihovo kislo mleko.

Hotel, kjer so me namestili, je bil stara zadeva, s sobami, ki so bile postavljene ob dolgem, ozkem hodniku kot v samostanu. Nad školjko v moji sobi sta bili dve pipi, hladno in vroče, iz hladne je tekla neverjetno mrzla voda, vroča je bila vrela, nikjer pa ni bilo zamaška, da bi ju pomešal. Več dni so popoldne prihajali v sobo nekakšni majstori in brkljali ob luknji, ki je zijala v zidu pod školjko. Vprašal sem sobarico, kaj počnejo. Ah, hočejo dobro zamašiti luknjo, iz katere prihajajo ščurki. Rekel sem, da upam, da bodo dobro zamašili, ker me je ščurkov strah. »Pa, nemojte, ako dodu, samo viknite, pa ću ja doći, da jih oteram.« Toda majstori so delo dobro opravili, nikoli nisem nobenega videl.

Aleksander Čolnik